

یادداشت آغازین

دانش دریایی است ژرف که باید به مدد پژوهش، تازه‌های شناخت را در آن جست و از آن برآورد. پر پیداست که این جستن و این برآوردن مهارت‌هایی بس ارجمند می‌طلبد و ابزارهایی ویژه می‌خواهد. این مهارت‌ها را باید آموخت و این ابزارها را باید فراهم ساخت.

در این میان، تحقیق در دانش‌های اسلامی افزون بر این مهارت‌ها و ابزارها، شناختی درست از منابع این دانش را نیز می‌طلبد و پیش بردن مطالعات اسلامی بدون بهره جستن از این منابع، آن هم به صورت دقیق و روشمند، دشوار و گاه ناشدنی است.

اینک، آنچه در کتاب حاضر فراروی دارید درآمدی است بر مهارت‌های تحقیق و مأخذشناسی علوم اسلامی که در آن در سه بخش به طرح مباحث پرداخته شده است:

بخش نخست به دانش و پژوهش‌گزین شده و به طور طبیعی مباحثی مقدماتی چون دانش‌شناسی، طبقات علوم و شیوه‌شناسی علوم و سپس مسائلی چون تحقیق، چستی تحقیق و انواع پژوهش و همچنین طرح تحقیق و مراحل اجرایی تحقیق را دربرمی‌گیرد.

به دلیل اهمیت مطالعات اسنادی و کتابخانه‌ای در علوم اسلامی، در بخش دوم به بررسی مباحثی مربوط به مدرک‌شناسی، انواع مدارک چاپی و غیرچاپی و سپس کتاب و انواع آن، و آن‌گاه به مدارک و منابع الکترونیکی و نیز مدارک خطی پرداخته

شده و در ادامه به کتابخانه و کتاب‌یابی نظری افکنده شده و از مهارت‌های لازم در استفاده از کتابخانه سخن به میان آمده است.

همچنین، از آن روی که تنها برخورداری از مهارت‌های لازم در پژوهش برای فراهم آوردن یک اثر پژوهشی بسنده نمی‌کند و افزون بر آن شناختی آغازین از منابع و مآخذ نیز ضرورت دارد، در بخش سوم، در قالب سیزده فصل به معرفی مآخذ عمومی دانش‌های اسلامی پرداخته شده است. در این فصل‌ها بر پایه خلاصه طرح رده‌بندی اسلام در نظام رده‌بندی کنگره، منابع عمده علوم اسلامی در یازده شاخه رده BP اسلام، یعنی کلیات، سرگذشت‌نامه‌ها، قرآن و علوم قرآنی، تفسیر، حدیث، فقه و اصول، کلام و عقاید، فرق اسلامی، اخلاق اسلامی، آداب و رسوم و سرانجام تصوف و عرفان معرفی شده‌اند و به دلیل اهمیت شناخت منابع فلسفه و منطق در مطالعات اسلامی، دو فصل نیز به معرفی مآخذ این دو دانش اختصاص یافته است. پیش از آنکه به متن اثر درآیید یادآوری چند نکته بایسته می‌نماید:

۱. به اقتضای ماهیت «کتاب درسی»، هدف از این کتاب نه ارائه اجتهاد در مباحث و یا طرح نظریه‌ای نو، بلکه به دست دادن تصویری عمومی از کلیات مهارت‌های لازم در زمینه پژوهش است. طبیعی است این مهم، مراجعه به منابع متعدد موجود در این عرصه را می‌طلبیده و این کاری است که مؤلف تا توانسته بدان توجه کرده است.

۲. به اقتضای همین مهم و برای پرهیز از بیشتر شدن حجم کتاب، از اطناب در بسیاری از مباحثی که در برخی از تألیف‌های مشابه دیده می‌شود خودداری شده و با بسنده داشتن به کلیات، فضایی نیز برای مطالعه و تحقیق بیشتر فراگیران محترم باز گذاشته شده است.

۳. مخاطب عمومی این اثر دانشجویان مقطع کارشناسی‌اند، هر چند برای دانشجویان دیگر مقاطع نیز نکاتی سودمند در این اثر وجود دارد.

۴. به منظور تسهیل جست‌وجو در فهرست‌ها، در متن و کتابنامه اثر حاضر در مورد صاحبان آثار از مستند مشاهیر ایران یا از سرشناسه متداول‌تر در کتابخانه‌ها و در املای عناوین آثار نیز از املای عنوان خود اثر در نسخه چاپی استفاده شده است و در این مورد شیوه‌نامه رسم‌الخط خاصی اعمال نگردیده است.

۵. مؤلف وظیفه خود می‌داند سپاس خود را از اعتماد ناشران محترم و از لطف و همراهی برادران ارجمند جناب آقای دکتر سید طه مرقاتی و جناب آقای دکتر امیر سلمانی رحیمی ابراز بدارد و از دوستان ارجمند آقایان محمدرضا مروارید و محسن ناجی نصرآبادی به پاس ریزنی‌ها و نیز از همکاری کتابداران محترم دانشکده الهیات، آقایان حسنعلی صالحی‌نیا و رضا حسن‌پور و سرکار خانم خدیجه دیانتی‌نیت و از همکاری خانم‌ها سیده مینا هاتفی‌نسب و سمیه دلیخون که در گردآوری اولیه برخی اطلاعات و نیز برخی مراجعه‌های بعدی یاری رساندند، همچنین از دقت و توجه جناب آقای حسن عطایی‌راد که ویرایش ادبی اثر را عهده‌دار شدند، از زحمت و تلاش جناب آقای محمود رسولی که حروفچینی را بر عهده گرفتند و از خانم‌ها افسانه علیزاده و مژگان امیری پریان که به ترتیب صفحه‌آرایی و کنترل فنی نهایی اثر را انجام دادند تشکر کند و سپاس ویژه خود را از استاد ارجمند جناب آقای دکتر محمدمهدی رکنی که اثر را از نظر گذراندند و از سرکار خانم مریم جابر که در واری و کنترل نهایی اثر دقتی در خور تقدیر روا داشتند و اثر را از خطا پیراستند ابراز بدارد.

۶. مؤلف به رغم آنکه تلاش خود را برای ارائه اثری مفید انجام داده، اما در عین حال کار خود را بی‌عیب نمی‌داند و بر هر نقدی آغوش می‌گشاید.

دانشگاه فردوسی مشهد

حسین صابری